

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією
Протокол № 3 від 18.04.2022 р.
Голова Приймальної комісії

Віктор ОГНЕВ'ЮК

ПРОГРАМА

вступного випробування (іспиту) до аспірантури
зі спеціальності 035 Філологія

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035 Філологія

Освітньо-наукова програма: «Філологія»

На основі: освітнього ступеня магістра
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)

ПОГОДЖЕНО

Проректор з наукової роботи

Наталія ВІННІКОВА

РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради

Інституту філології

Протокол № 10 від «12» квітня 2022 р.

Голова Вченої ради

Ірина РУСНАК

Вступ

Вступне випробування для претендентів на навчання за програмою підготовки доктора філософії спеціальності 035 Філологія проводиться у формі фахового іспиту, який охоплює нормативний зміст підготовки фахівця, передбачає комплексну перевірку теоретичних знань і практичних умінь вступників.

Мета вступного випробування: з'ясувати рівень професійної підготовки вступників (магістрів / спеціалістів), їх відповідність стандартам вищої освіти й можливостям продовження навчання на третьому (освітньо-науковому) рівні. Іспит має визначити готовність до самостійної дослідницької діяльності, ступінь сформованості ключових компетентностей вступника.

Завдання іспиту – виявити рівень розуміння фахового курсу, уміння логічно й аргументовано викладати думки, доводити свої твердження; уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в швидкому потоці наукової інформації; використовувати теоретичні знання на практиці.

Під час іспиту оцінюються **уміння**:

- аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці;
- оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства;
- характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації;
- здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;
- доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування;
- використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної / недостатньої інформації та суперечливих вимог.

Форма іспиту

Комісія надає вступнику білет та листок для відповідей. Під час підготовки до відповіді не можна користуватися сторонніми джерелами інформації.

Питання комісії можуть бути спрямовані на уточнення, поширення, деталізацію та ілюстрацію відповіді вступника. Під час відповіді вступник спілкується з членами комісії, відповідає на додаткові питання та залишає листок підготовки.

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь вступника. Оцінка за іспит виставляється колегіально.

Форма білету

Іспит проводиться з опорою на науковий текст з філології.

Білет містить завдання до фрагменту, яке перевіряє знання про мовні феномени та літературні факти; обізнаність із проблематикою запропонованої наукової парадигми, методології, наукової школи; вміння виокремити й проаналізувати проблемні явища філології.

Іспит може проводитися двома мовами – українською або англійською. Мову складання обирає вступник. Процедура іспиту уніфікована для обох випадків, різняться лише підібрані фрагменти наукових текстів та проблемні явища в них.

Фрагменти підбираються рівномірні за обсягом (750 – 800 слів), з першоджерел наукових праць. Завдання до кожного фрагменту обумовлене змістом тексту й згаданими у них філологічними проблемами. Одне джерело представлено в завданнях один раз.

Приклад білету до іспиту

Білет №1

1. Прочитайте фрагмент наукового тексту. Вкажіть, яку наукову мовознавчу / літературознавчу парадигму (школу) представляє автор фрагменту, а також коло теоретичних і дослідницьких питань, які вирішує / вирішив цей дослідницький напрям.

2. Розкрийте проблему, яку визначає автор та опишіть шляхи, які дослідник пропонує для її вирішення. Оцініть ефективність обраного підходу, вкажіть можливі обмеження такої методології.

3. Зверніть увагу на виділені у фрагменті терміни, що характеризують явища мови / літературні факти. Вкажіть, яку дослідницьку проблему представляють виділені словосполучення, які підходи до їхнього дослідження існують у сучасній філології.

На підготовку до відповіді вступник має до 30 хвилин часу на опрацювання тексту, узагальнення термінологічного й понятійного апарату для відповіді. Під час підготовки вступник не користується сторонніми джерелами інформації. Під час відповіді вступник використовує власні нотатки підготовки, написані на окремому листку усної відповіді, який зберігається після закінчення іспиту разом із протоколом екзаменаційної комісії.

Нижче наводимо приклад фрагменту, який вступник отримає для опрацювання.

Ролан Барт «Від тексту до твору»

Текст не варто розглядати як кількісну категорію. Марна будь-яка спроба реального **розмежування твору і тексту**. Недоцільно було б стверджувати: «твір – це класика, текст – авангард», річ не в тому, щоб нашвидкоруч укласти реєстр «сучасних лавреатів» і розмістити одні літературні твори в інші, а інші в оці; насправді «дещо від Тексту» може бути і в старожитньому творі, тоді як більшість творинь сучасної літератури не є текстами. Відмінність тут ось у чому: твір є матеріальним фрагментом, що займає певну частину книжкового простору (наприклад, у книгозбірні), а Текст – поле методологічних змагань. **Твір** може вміститися на долоні, текст знаходить притулок у мові, існує тільки в дискурсі (краще було б сказати, що він є текстом настільки, наскільки він це усвідомлює. **Текст** – це не вияв розпаду твору, а навпаки, твір – то шлейф уявлюваного, що тягнеться за Текстом. Інакше кажучи, Текст відчувається тільки у процесі праці, виробництва. Звідси випливає що Текст не може непорушно вклякнути (скажімо, на книжковій полиці), згідно з власним єством він мусить рухатись крізь щось – наприклад, крізь твір, крізь шеренги творів.

Відтак і **Текст** не обмежується у поняттєвій площині «благодійної» літератури, не підлягає включенню до жанрової ієрархії, навіть до пересічної класифікації. Визначальною для нього є здатність ламати узвичаєні канони. До якого жанру віднести Жоржа Батая? Хто цей письменник: романіст, поет, філософ, містик? Дати відповідь настільки важко, що, вважають за краще навіть не згадувати Батая у підручниках літератури: річ у тому, що Батай усе життя писав тексти, точніше, один і той же текст. Текст робить проблематичною будь-яку класифікацію (і в цьому полягає одна з його «соціальних» функцій), оскільки він щоразу передбачає, за висловом Соллерса, пізнання меж. Ще Тібодє, хоч в обмеженішому значенні, говорив про граничні, краймежові твори, як наприклад, «Життя Рансе» Шатобріяна, який ми сьогодні уявляємо справді як «текст», бо текст – це і є те, що перебуває на межі мовної унормованості (зрозумілості, певного комфорту при читанні тощо). Це сказано не заради хвацького «героїчного» жесту. Текст намагається стати потойбічним щодо докси (чим це визначити це дуже поширене суспільне поняття, що за потужною підтримкою засобів масової інформації закладає підвалини наших демократій), варто зазначити, що Текст у буквальному значенні завжди парадоксальний.

Текст пізнається, осягається через своє відношення до знака. **Замкнутий твір зводиться до певного означуваного**. Цьому означувальному можна надати двох видів значущості: або ми вважаємо його явним, і тоді твір є об'єктом науки про буквальні значення філології), або ж ми вважаємо це означуване потаємним, глибинним, яке потрібно шукати, і тоді твір належить до сфери герменевтики чи до певної **інтерпретації** (марксистської, психоаналітичної, тематичної тощо).

Орієнтовний перелік питань (для відповіді українською мовою)

1. Структуралізм як концепція в лінгвістиці та літературознавстві.
2. Специфіка структурно-семіотичних досліджень у філології.
3. Постструктуралістські дебати у філології.
4. Герменевтика як загальна методологія гуманітарних наук.
5. Психолінгвістична теорія: потенціал міждисциплінарної взаємодії.
6. Психоаналіз та його вплив на філологічні студії.
7. Специфіка гендерних студій у лінгвістиці та літературознавстві.
8. Проблематика постколоніальних досліджень у філології.
9. Модель західного канону (Г. Блум).
10. Методологічні аспекти історичних досліджень у філології.
11. Архетипна та міфологічна критика: потенціал міждисциплінарної взаємодії.
12. Рецептивна естетика: потенціал міждисциплінарної взаємодії.

Орієнтовний перелік питань (для відповіді англійською мовою)

1. Sentence structure, syntax and syntactic roles.
2. The categories of Tense and Aspect.
3. Means of expressing mood and modality.
4. American and European structuralism.
5. Prosody: stress and intonation.
6. Etymology of lexicon (for Germanic languages).
7. Types of word formation.
8. Metaphor and metonymy.
9. Polysemy, antonymy and synonymy.
10. Text and discourse.
11. Lexicography and corpora.
12. Gender and other social aspects in linguistics.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Мітосек З. Теорії літературних досліджень; перекл. з польської В. Гуменюк, Сімферополь: Таврія, 2003. 408 с.
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика напрями та проблеми. Полтава: Вид-во «Довкілля – К», 2008. 712 с.
3. Слово. Знак. Дискурс : Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. Л. : Літопис, 2003. 636 с.

Першоджерела

1. Барт Р. Від твору до тексту *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Л.: Літопис, 1996. С. 378–385.
2. Батлер Дж. Гендерний клопіт. Фемінізм та підрив тожсамості. К.: Ентіс, 2003. 223 с.
3. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох. К.: Факт, 2007. 720 с.
4. Гадамер Г. Г. Герменевтика і поетика / Вибрані твори / Пер. з нім. К.: Юніверс, 2001. 288 с.
5. Дерида Ж. Письмо та відмінність. Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 602 с.
6. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. Л.: Літопис, 2004. 384 с.
7. Перкінс Д. Чи можлива історія літератури? К.: Вид. дім «КМ академія», 2005. 152 с.
8. Потєбня О. Естетика і поетика слова. К. : Мистецтво, 1985. 301 с.
9. Саїд Е. В. Орієнталізм. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 512 с.
10. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1998. 324 с.
11. Тодоров Цв. Поняття літератури та інші есе ; переклав з фр. Є. Марічев. К. : Вид. дім «КМ Академія», 2006. 161 с.
12. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Л. : Літопис, 2001. С. 109–136.
13. Фройд З. Поет і фантазування *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Л. : Літопис 2001. С. 109–118.
14. Фуко М. Археологія знання. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
15. Яус Г.-Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2011. 624 с.

Recommended sources (for issues offered in English)

1. The Handbook of English Linguistics / Edited by B. Aarts, A. McMahon. Blackwell, 2006. 815 p.
2. The Routledge Linguistics Encyclopedia / Third Edition / Edited by Kirsten Malmkjær. Routledge, London, New York, 2010. 763 p.

Additional Reading (for issues offered in English)

1. Geeraerts, Dirk. Cognitive Linguistics: Basic Readings. Mouton de Gruyter. Berlin – New York, 2006.
2. The Handbook of Linguistics / Edited by M. Aronoff, J. Rees-Miller. Blackwell, 2009. 842 p.

Критерії оцінювання знань вступника

Оцінювання фахового випробування відбувається у 100-бальній системі.

Кількість балів (max – 100)	Критерії оцінювання
90 – 100	Виставляється за глибокі знання матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
82 – 89	Виставляється за ґрунтовні знання матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
75 – 81	Виставляється за міцні знання матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
69 – 74	Виставляється за посередні знання матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
60 – 68	Виставляється за слабкі знання матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 59	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.